

سوال

۱- حکم متهم کردن کسی به اینکه نمی‌تواند زبانش را کنترل کند چیست؟

۲- آیا باید به آنها بگویم که چه کسی درباره‌شان چه گفته؟

چنین چیزی رخ داده و به جای آنکه به شخصی که درباره‌شان این را گفته‌اند بگویند که چه کسی درباره‌اش چه گفته به او گفتند کسی که این را به او رسانده نمی‌تواند زبانش را کنترل کند و بیشتر از این به او چیزی نگفته‌اند.

۳- چگونه کسی را متهم به چیزی می‌کنند که شاید نگفته، بدون آنکه با خبرش کنند؟

شاید آن شخص بی‌گناه است و الان بدنام شده. امیدوارم درباره احکام اسلامی متعلق به این مساله به من بگویید تا بتوانم از تهمت و افترا و غیبتی که علیه این شخص راه افتاده و گفته‌اند او نمی‌تواند جلوی زبانش را بگیرد جلوگیری کنم.

پاسخ مفصل

الحمد لله.

اولاً:

مسلمان باید زبانش را از آنچه نهی شده حفظ کند و از جمله منهیاتی که مردم خیلی درباره‌اش سهل‌انگاری می‌کنند غیبت و بهتان و نمیمه است.

غیبت یعنی: نام بردن از مسلمان به شکلی که دوست ندارد درباره‌اش بگویند یا منتشر کنند، وقتی که خودش حضور ندارد.

بهتان یعنی: یاد کردن از مسلمان و بیان چیزی که در وی نیست، یعنی دروغ بستن بر او.

نمیمه یعنی: نقل سخن کسی به کس دیگر برای به هم زدن رابطه آن دو.

ادله بسیاری برای تحریم این کارها وارد شده که تنها برای بیان وضوح آن به کمی از این دلایل اشاره می‌کنیم:

الله تعالی می‌فرماید:

وَلَا يَغْتَبِ بَعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ

[حجرات: ۱۲]

(و بعضی از شما غیبت بعضی نکنند. آیا کسی از شما دوست دارد که گوشت برادر مرده‌اش را بخورد، از آن کراهت دارید [پس] از الله بترسید که الله توبه‌پذیر مهربان است).

از ابوهریره - رضی الله عنه - روایت است که رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمود: **آیا می‌دانید غیبت چیست؟** گفتند: الله و پیامبرش آگاه‌ترند. فرمود: یاد کردن برادرت به آنچه دوست ندارد» گفتند: «اگر در برادرم آنچه گفته‌ام باشد؟ فرمود: **اگر آنچه گفته‌ای در او باشد غیبتش کرده‌ای و اگر نباشد بهتانش زده‌ای.** به روایت مسلم (۲۵۸۹).

از ابن عباس روایت است که گفت: پیامبر - صلی الله علیه وسلم - از کنار دو قبر می‌گذشت پس فرمود: **این دو بی‌شک عذاب می‌شوند و برای چیز [به ظاهر] بزرگی عذاب نمی‌شوند.** یکی از آن دو سخن‌چینی (نمیمه) می‌کرد و دیگری خود را از **ادراش حفظ نمی‌کرد** راوی می‌گوید: پس شاخه‌ای تر خواست و آن را به نیمه کرد و یکی را بر این و دیگری را بر آن قبر فرو کرد و سپس فرمود **امید است که تا وقتی خشک نشده‌اند از [عذاب] آن دو کم شود.** به روایت بخاری (۲۱۳) و مسلم (۲۹۲).

ثانیا:

اینکه شخص دربارهٔ دیگری بگوید: **او نمی‌تواند زبانش را کنترل کند** بدون شک کسی که چنین چیزی درباره‌اش گفته‌اند از آن ناراحت می‌شود. حال اگر واقعا اینطور باشد کارش غیبت است و گرنه بهتان است.

هرکس مرتکب غیبت یا بهتان یا نمیمه شده باید توبه کند و بین خودش و خداوند استغفار نماید و اگر شخص مورد نظر دانست که درباره‌اش چنین چیزی گفته‌اند باید به نزدش برود و از او حلالیت بخواهد و اگر نمی‌داند چیزی به او نگوید بلکه برایش دعا کند و همانطور که در غیابش بد او را گفته، ستایشش را بگوید. همینطور اگر دانست که مطلع شدن او باعث می‌شود بر کینه و دشمنی افزوده شود همین کافی است که برایش دعا کند و [در جاهایی که غیبتش کرده] او را ستایش کند و برایش آمرزش بخواهد.

از ابوهریره - رضی الله عنه - روایت است که رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمودند: **کسی که نسبت به برادرش در آبروی او یا چیزی دیگر ستمی روا داشته امروز از او حلالیت بخواهد پیش از آن [روزی] که دینار و درهمی نیست و اگر کار نیکی انجام داده از وی به قدر ستمش گرفته می‌شود و اگر ثوابی ندارد از گناهان دوستش برداشته شده و بر دوش او انداخته خواهد شد.**

به روایت بخاری (۲۳۱۷).

شیخ الاسلام ابن تیمیه - رحمه الله - می‌گوید:

کسی که به انسانی ستم روا دارد و تهمت‌ش زند یا غیبتش کند یا به او ناسزا گوید سپس توبه کند، الله توبه‌اش را می‌پذیرد. اما اگر شخص مظلوم مطلع شد به او اجازه می‌دهد که حقش را بگیرد [و حلالیت می‌خواهد] اما اگر شخص مظلوم (کسی که غیبتش کرده‌اند) مطلع نشد در این باره علما دو قول دارند که هر دو از احمد روایت شده: صحیح‌ترینش این است که به او نمی‌گوید که من غیبت تو را کرده‌ام. و گفته شده: بلکه همانطور که در عدم حضورش در حقش بدی کرده، در غیابش به او خوبی می‌کند چنانکه حسن بصری می‌گوید: کفاره غیبت این است که برای کسی که غیبتش کرده‌ای از خداوند آمرزش بخواهی.

مجموع الفتاوی (۳/ ۲۹۱).